

Carsten Jensens tale til Sara Omar ved overrækkelsen af De Gyldne Laurbær

Taler

Carsten Jensen
Forfatter

Dato

18. november 2020

Sted

Pressen, København

Kære Sara

Til lykke med De Gyldne Laurbær! Jeg har selv siddet, hvor du sidder nu, for 24 år siden, og jeg ved, hvor stort det føles. Der er mange domstole, en forfatter kan stilles for. En bogs oplagstal taler et sprog: Du sælger. Du er populær, dette intetsigende og dog så betydningsfulde ord i en kultur, hvor menneskers værdi bedømmes på deres indtægter og berømmelse.

Læserne, når du løber på dem, fælder andre, mere nuancerede og vurderende domme end oplagstallene. Vi har det jo med bøger, som vi har det med hinanden. Bøger kan vække alle slags følelser i os, vrede, hengivenhed, kærlighed, forargelse. Når du som forfatter står over for en læser, ved de så meget mere om dig, end du nogensinde kommer til at vide om dem. Og dog har du vakt noget i dem, som hverken medierne, deres nærmeste eller politikerne formår at vække. Det er litteraturens magi. Litteraturen taler et enestående sprog med en særlig følelsernes grammatik, som formår at knytte venskaber mellem mennesker, der aldrig har talt med hinanden. Som læser behøver du ikke at møde forfatteren, for med hendes bog i hånden er du tæt på hende. Som forfatter behøver du ikke at møde læseren, for hun lever allerede i dit hjerte. Det er det, litteraturen er: et mødested mellem mennesker.

Da jeg modtog De Gyldne Laurbær, sagde jeg, at det var den mest ærefulde pris, jeg kom til at modtage. Den kom fra boghandlerne, som jeg kaldte "litteraturens fodfolk". Boghandlere er en unik blanding af menneske- og litteraturkendere. De behøver blot at udveksle et par bemærkninger med kunden, før de siger: "Jeg

har lige den rigtige bog for dig.” Og som regel har de ret. For din boghandler har ikke bare læst bogen. Hun har også læst dig.

Med din kurdiske baggrund kunne du ligne en fremmed fugl i dansk litteratur, Sara. Lad os bare indrømme det: Der er en tvetydighed over udtrykket fremmed fugl. Fremmed er jo i de senere år blevet et skældsord. Fugl derimod er et positivt ord. Vi tænker straks på vingeslag, himmelflugt, udsyn, ubundethed og frihed. Det er det paradoks, menneskekenderne i den danske boghandlerstand har set i dig, Sara: Du er en fremmed fugl, der har bygget rede i danskernes hjerter. At genfinde sig selv i den fremmede. Det er den sande definition på menneskelighed. Du er så meget menneske, Sara, og du gør også os til mennesker.

Men er du også en fri fugl?

De kvindeskæbner, du skildrer, er kvinder i bur, de trangeste, mest ydmygende bure, kvindeforagtens, patriarkatets, religionens fængsler, hvor nøglen til låsen for længst er smidt væk. Kvinder bliver myrdet, lemlæstet, knækket i dine romaner. I nogle tilfælde ender de endog med at blive deres egne og deres medsøstres værste undertrykkere, medskyldige i den kvindefjendske krig, der føres mod deres køn. Underkuede og berøvede alle livsmuligheder vender de sig brutalt mod ethvert tegn på selvstændighed eller oprør hos deres døtre eller medsøstre.

Og alligevel oplever jeg ikke, at hverken Dødevaskeren eller Skyggedanseren er romaner om kvinders svaghed. Dine bøger handler om mænds svaghed, om den kvindeangst, der er patriarkatets inderste motor, skrækken for at se kvinder i øjnene og anerkende dem som ligeberettigede væsener. Det er det, der er drivkraften i mændenes vold og overgreb, deres konstante trang til at ydmyge og nedgøre kvinder i et sygt æresbegrebs navn, ikke mindst deres seksuelle udnyttelse af hovedpersonen, den kun femårige Frmesk. Mændene er så angste for deres egen svaghed, deres overlegenhed så indbildt, at den kun kan hævdes og forsvares med vold.

Hovedpersonen i begge dine romaner er Frmesk. Vi oplever hende snart i tilbageblik i barndomsbyen Zamwa i Kurdistan, hvor hendes bedsteforældre tager hende til sig, da de indser, at hun vantrives. De har giftet deres datter, Rubar, til den voldelige Anwar, en fejltagelse, som de nu prøver at råde bod på.

Titlen på den første roman, Dødevaskeren, henviser til bedstemoren Gawhars arbejde i lighuset, hvor hun gør de døde klar. Det er hende, der er øjenvidne til volden mod kvinder, skudhuller, knivstik, knoglebrud, og det er hende, der i døden søger at give de sønderbrudte kroppe den værdighed tilbage, som de aldrig blev forundt i livet. Gawhar er troende muslim, men repræsenterer en anden, mere barmhjertig, tilgivende tolkning af islam end den, der hersker i den stadig mere fordomsfulde by, hvor fundamentalismen over alt vinder frem med sit åndelige kvælertag. Bedstefaren Darwesh er et retsindigt menneske, en tidligere officer, der er entydig i sin fordømmelse af islam.

Også bedstemoren vender sig mod koranen, da det bliver afsløret, at det er den lokale imam, der seksuelt har udnyttet den lille Frmesk. I et øjeblik raseri kaster hun et eksemplar af koranen på ilden, men det er ingen Rasmus Paludansk provokation. Det er imamens personlige koran, der bliver brændt, den bog, han har vanhelliget og ikke vist sig værdig til. Det er en kamp, romanerne igennem, mellem en menneskelig udlægning af islam og en umenneskelig. Du er ingen bogbrænder, Sara.

Kampen for at blive menneske, helt og fuldt, på trods af de sværeste forhindringer er dit anliggende. Lille Frmesk lemlæster sine dukker og tegner de overgreb, der begås mod hende af imamen. Det er sådan, overgrebene omsider, alt for sent, går op for hendes bedsteforældre, der først billedes ind af imamen selv, at barnet må være besat af en ond ånd. Måske er det også sådan, Frmesk overlever som menneske: Hun udtrykker sig. Hun sætter ord og billeder på sine følelser. Og det er også her, du med dine romaner viser kunstens livsnødvendighed. Ordets altid givende kraft.

Frmesk kommer til Danmark sammen med sin mor og to søskende, men faren følger efter og hjem søger dem med sin vold og sit raseri. Frmesk er som ung kvinde begyndt at skrive. Det er romanernes frihedssymbol, muligheden for at blive fri gennem skriften. Men hun bliver giftet bort til endnu en usikker mand, der forsøger at dække over sin svaghed med vold.

Hun blev misbrugt som barn. Nu skal hun på bryllupsnatten udgive sig for at være jomfru, og du giver en detaljeret, hjerteskræende skildring af både de fysiske og psykiske følger af de voldtægter, et barn engang blev udsat for, og som voksen må forsøge at dække over for at leve op til kravene fra en perverteret ide om kvinders renhed.

Jeg spurgte, om du var en fri fugl. Ja, du er en fri fugl. Kun et menneske, der til trods for alle overgreb har bevaret sin inderste kerne intakt, kan skrive, som du gør. Kun et menneske, der hverken er knækket eller knust kan skrive, som du gør i Dødevaskeren og Skyggedanseren.

Titlen på din seneste roman, som du i dag får De Gyldne Laurbær for, hentyder til myten om kvinden Aurora, endnu en undertrykt kvinde i et patriarkalsk samfunds vold, der i sit hjerte forbliver fri. Inderst inde er hun en danserinde, og hun lærer sin skygge alle de bevægelser, hun ikke selv får lov til, indtil hun en dag bliver et med sin skygge og forsvinder. Aurora repræsenterer en drøm, der aldrig lader sig kue.

Frøesk er sådan en drømmer. Det er du også, Sara, men du er ingen skyggedanser, men en danser af kød og blod med dine ord og romaner, der spænder så vidt, fra nådesløs, nogle gange næsten ubærlig realisme, til de smukkeste drømme på kvinders vegne, drømme, vi alle må dele, hvis verden skal bestå som et sted, der er værd at leve. Der er ingen bønfalden i dine ord. Der er derimod en styrke, ingen kan tage fejl af, for de kommer fra et menneske, hvis engagement og ukuelighed aldrig lader sig betvivle.

Man skal aldrig fortælle mennesker, hvad de er, men jeg tvivler dog ikke på, at du er feminist. Dine romaner er skrevet til alle kvinder og på vegne af alle kvinder. Men de er også skrevet til beboerne på månens bagside, mændene. Se på religiøs fundamentalisme, hvad enten den påberåber sig kristendommen eller islam. Se på populismen: Det er mænd i offensiven, ikke alle mænd, men mange nok, som udkæmper patriarkatets sidste slag mod de stadig flere kvinder, der kræver anerkendelse som mennesker.

Der tales nedladende om en kränkelseskultur, der med bl.a. metoo breder sig blandt kvinder. Men det er ikke en kränkelses-kultur. Det er en krav-kultur, kravet om at blive taget alvorligt som mennesker. Dine kvinder udsættes i en fundamentalistisk kultur for de værste tænkelige overgreb. Men det betyder ikke, at den sexchikane, danske kvinder udsættes for på arbejdspladsen, skal bagatelliseres. Holdningen bag er den samme, en brovtende, maskulinistisk tro på mandens suveræne eneret, legitimeret det ene sted af perverterede æresbegreber, i det andet af falsk frisind, og derfor er frontlinjen og kampen også den samme. På tværs af alle tidens opdelinger mellem højre og venstre går den

virkelige frontlinje her: I kampen for kvinders ret til at bestemme over deres egen krop.

Det er sådan, jeg læser dig. Vi må alle i dag blive feminister. Uanset køn må vi forenes i en tro på menneskers ligestilling. Du minder os med dine romaner om alt det vigtigste i livet: Kunstens nødvendighed og vores egen umistelige værdighed, som er alt det modsatte af maskuline æresbegreber. Du skriver, så det gør ondt langt ind i hjertet. Men dine romaner er som al stor kunst også opløftende at læse, for din tro på mennesket slipper du aldrig et øjeblik. Tak, Sara.

Kilde

Carsten Jensens facebookprofil

Kildetype

Dokumentation på online medie

Tags

Prisuddelingstale

Relateret

Sara Omars takketale ved modtagelsen af De Gyldne Laurbær
18. november 2020

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/carsten-jensens-tale-til-sara-omar-ved-overraekelsen-af-de-gyldne-laurbaer>